

Nöropedagoji

Çocuklarla Çalışmada Nöropedagojik
Destek Programı

Sultanberk HALMATOV
Medera HALMATOV

Dr. Öğr. Üyesi Sultanberk HALMATOV - Doç. Dr. Medera HALMATOV

NÖROPEDAGOJİ
Çocuklarla Çalışmada Nöropedagojik Destek Programı

ISBN 978-625-6357-27-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2022, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Koza Yayın Dağıtım AŞ
205 cadde No: 4/2
Kahramankazan/ANKARA
Tel: (0312) 385 91 91

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 45553

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

YAZARLAR HAKKINDA

Dr. Öğr. Üyesi Sultanberk HALMATOV

Kırgızistan'da doğmuştur. Lise eğitimini bitirdikten sonra Kırgızistan Oş Teknoloji Üniversitesinde Tekstil Teknolojisi Bölümünden mezun olmuştur. Moskova'da askerlik hizmetini bitirdikten sonra Türkiye'de Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünde ikinci lisans eğitimini tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde, doktora eğitimini ise Atatürk Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde almıştır. Moskova'da Evdakimov adındaki üniversitesi tıp fakültesinde Klinik Psikoloji üzerinde doktora sonrası eğitimini tamamlamıştır. Lomonosov adındaki Moskova Devlet Üniversitesi Psikoloji Fakültesinde Nöropsikolojik Rehabilitasyon alanında eğitimler almıştır. Yazarın ulusal ve uluslararası birçok yayını vardır.

ORCID No: 0000-0002-1054-391X

Doç. Dr. Medera HALMATOV

Almanya'da doğmuştur. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te lise eğitimini tamamladıktan sonra lisans ve yüksek lisans eğitimini Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesinde Filoloji Bölümünde yapmıştır. Doktora eğitimini ise Konya Selçuk Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programında yapan yazarın ulusal ve uluslararası birçok yayını bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0001-6549-0432

ÖN SÖZ

Mesleğimiz gereği son zamanlarda iletişim sorunları başta olmak üzere derslere odaklanmada güçlük, konsantrasyon ve dikkat sorunları yaşayan, en ufak zorluğun karşısında bunalıma giren, yorgun, bıkkın, öfkeli ve kızgın, çoğunlukla sabırsız olan birçok çocuk ve ergenlerle karşılaşırız. Anne babalar çaresiz ve ne yapacakları konusunda kafaları karışık. Çoğunlukla tedavi ettirmek için hekimlere götürülüyorlar. Yaptırdıkları tüm tıbbi tetkikler “normal” çıkıyor, ruhsal olarak da bir tanı alacak belirtileri yok ama çocukta “bir sorun” var! Görünürde veya tespit edilmiş hiçbir fiziksel ve ruhsal sorunu olmadığı halde birçok çocuk ve ergen eğitim hayatında başarısız ve sosyal hayatında ise uyum sorunu yaşıyor.

Nöropedagoji; bu durumu çocuğun dünyayı nasıl algıladığı ile ilgili olduğunu öne sürmektedir. Bir insanın uyaranları nasıl algıladığı ve onlara nasıl tepki verdiği ise o insanın gelişim çağındaki (ontogenez sürecinde) “maruz” kaldığı iç ve dış uyaranlar ve bu uyaranlar ile nasıl etkileşimde bulunduğu ile ilgilidir. Doğumdan hemen sonra başlayan ve “ikinci doğum” olarak kabul edilen çocuk ve dünyanın etkileşim sürecine “psikolojik doğum” veya birey oluşum denilebilir. İşte tam da burada birey oluşum (veya psikolojik doğum) sürecinde birçok çocuğun fiziksel gelişimi ile dünyayı algılama düzeyi arasında uyumsuzluk olabilir. Bir insanın fizyolojik gelişimi ile psikolojik gelişimi arasındaki uyumsuzluk o insanda belirlenmeyen bir huzursuzluğa yol açabilmektedir. Başka bir deyişle beden ile ruh tam olarak uyum içinde olamıyor olabilir.

Örnek olarak anlatmaya çalışırsak eğer; bedeni yeterince enerji üretmeyen bir çocukta çok fazla enerji ile elde edeceği akademik başarı beklentisinin yüksek olması mesela. Birçok anne baba ve öğretmen çocuklardan başarı beklerler. Onların başarılı olmaları için çoğunlukla ellerinden geleni yaparlar. Ama çok az veli veya öğretmen çocuğun bedeninin ne kadar enerji üretebildiği ile ilgilenir. Okulların başarı odaklı olması çocukların o başarı skalasında yer edinebilme kaygılarını artırır (*kaygı duymanın kendisi de enerji tüketimi açısından oldukça “masraflıdır”*). Çocuk tüm gücüyle akademik başarı elde etmek için çabalarken ürettiği enerjinin çoğunu bu uğurda harcar ve günün sonunda bitkin, yorgun, mutsuz olur. Bu bir kısır döngüye dönüşür. Bir yandan çocuğun enerjisinin yetmeyeceği kadar başarı beklentisi varken diğer tarafta ise çocuğa enerji üretebilmesi için hiçbir desteğin olmayışı söz konusudur. Birçok veli enerjinin sadece yiyeceklerden elde edildiğini düşünüyor olabilir hatta.

Beyin ise işlevini yerine getirebilmek için ciddi bir enerji kaynağına ihtiyaç duyar. Bedenin ürettiği tüm enerji kaynağının yaklaşık %20’sinin beyin tek başına harcadığı bilinmektedir. Bu da bir insan için zihinsel aktivitelerin “pahalıya

mal olduğu” anlamına gelir. Üstelik beyin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için bedenin iyilik halinde olması gereklidir. Bir organizmanın ürettiği enerji sadece kendine “bakmaya” yetiyorsa akıl yürütme merkezi olan beyne yeterince “bütçe” ayıramayacaktır.

Nöropsikolojinin kurucusu olarak kabul edilen Aleksandr Luria beyin fonksiyonlarından bahsederken “üst bilişsel fonksiyon” kavramını kullanmıştır. Luria’ya göre beyini 3 farklı blokla ele alır. Her bloğun kendine özgü gelişimi ve kendine özgü işlevi söz konusudur. Ve beyin fonksiyonlarının tamamı doğum sonrası süreçte şekillenmeye başlar. Yani hiç kimse hazır bir üst bilişsel fonksiyonuyla dünyaya gelmez. Zihinsel süreçlerin tamamı doğum sonrası başlayarak hayat boyu sürecektir. Ve zihinsel yapı oldukça esnek ve değişkendir. Bundan dolayı her türlü zihinsel yapı değiştirilebilir ve geliştirilebilir.

Bu kitapta Luria’nın söz ettiği beyin bloklarından ve onların işlevlerine göre geliştirilmiş nöropedagojik psikoteknikten söz edilecektir. Özellikle beyin enerji merkezi olarak kabul edilen birinci bloğu aktive ederek üst bilişsel fonksiyonların destekleme konusunda etkili olan teknikleri üzerinde durulacaktır.

Dr. Öğr. Üyesi Sultanberk HALMATOV
ORCID No: 0000-0002-1054-391X

Doç. Dr. Medera HALMATOV
ORCID No: 0000-0001-6549-0432

Aralık 2022, ANKARA

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iv
1. Bölüm: Giriş.....	1
2. Bölüm: Üst Bilişsel Fonksiyonlar	7
Beynin Fonksiyonel Blokları.....	7
I. Fonksiyonel Blok (Enerji merkezi).....	8
II. Fonksiyonel Blok (Bilgi işlem merkezi).....	9
III. Fonksiyonel Blok (Kontrol merkezi).....	11
3. Bölüm: Ontogenez Telafi Programı (Otp)	13
Nefes Egzersizleri.....	18
Göz Hareketleri Egzersizleri	19
Germe Hareketleri Egzersizleri	20
Karmaşık Çapraz Hareket Egzersizleri	20
4. Bölüm: Ontogenez Telafi Programının Uygulanması	21
5. Bölüm: Ontogenez Telafi Programı.....
Ders 1	26
Nefes Egzersizleri	26
Göz Hareketleri Egzersizleri	26
Germe Hareketleri	29
Çapraz Hareketler Egzersizleri	29
Ders 2	31
Nefes Egzersizleri	31
Göz Hareketleri Egzersizi.....	32
Germe Hareketleri Egzersileri	34
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	36

Ders 3	37
Nefes Egzersizleri	37
Göz Hareketleri Egzersizleri	39
Germe Hareketleri Egzersizleri	42
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	44
Ders 4	45
Nefes Egzersizleri	45
Göz Hareketleri	47
Germe Hareketleri	50
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	51
Ders 5	54
Nefes Egzersizleri	54
Göz Hareketleri	56
Germe Hareketleri	57
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	58
Ders 6	60
Nefes Egzersizleri	60
Göz Hareketleri	62
Germe Hareketleri Egzersizi	63
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	64
Ders 7	65
Nefes Egzersizleri	65
Göz Hareketleri Egzersizi	65
Germe Hareketleri Egzersizi	66
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	67
Ders 8	68
Nefes Egzersizi	68
Göz Hareketleri Egzersizi	69
Germe Egzersizi	70
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	70
Ders 9	71
Nefes Egzersizi	71
Göz Hareketleri Egzersizi	72
Germe Egzersizi	72
Karmaşık ve Çapraz Hareketler Egzersizleri	73
Ders 10	74
Nefes Egzersizleri	74
Göz Hareketleri Egzersizleri	74

Germe Hareketleri	75
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	76
Ders 11	77
Nefes Egzersizleri	77
Göz Hareketleri Egzersizleri	77
Germe Hareketleri Egzersizi	78
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	78
Ders 12	79
Nefes Egzersizleri	79
Göz Hareketleri Egzersizleri	80
Germe Hareketleri Egzersizleri	81
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	82
Ders 13	82
Nefes Egzersizleri	82
Göz Hareketleri Egzersizleri	83
Germe Hareketleri Egzersizleri	84
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	85
Ders 14	86
Nefes Egzersizleri	86
Göz Hareketleri Egzersizleri	87
Germe Hareketleri Egzersizleri	87
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	88
Ders 15	90
Nefes Egzersizleri	90
Nefes Egzersizi 2	90
Göz Hareketleri Egzersizleri	91
Germe Hareketleri Egzersizleri	91
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	92
Ders 16	94
Nefes Egzersizleri	94
Göz Hareketleri Egzersizleri	95
Germe Hareketleri Egzersizleri	96
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	97
Ders 17	98
Nefes Egzersizleri	98
Göz Hareketleri Egzersizleri	100
Germe Hareketleri Egzersizleri	101
Karmaşık Hareketler Egzersizleri	103

Ders 18	104
Nefes Egzersizleri	104
Göz Hareketleri Egzersizleri	105
Germe Hareketleri Egzersizleri	106
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	108
Ders 19	110
Nefes Egzersizleri	110
Göz Hareketleri Egzersizleri	111
Germe Hareketleri Egzersizleri	112
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	113
Ders 20	115
Nefes Egzersizleri	115
Göz Hareketleri Egzersizleri	116
Germe Hareketleri Egzersizleri	117
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	118
Ders 21	120
Nefes Egzersizleri	120
Göz Hareketleri Egzersizleri	122
Germe Hareketleri Egzersizleri	123
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	124
Ders 22	126
Nefes Egzersizleri	126
Göz Hareketleri Egzersizleri	127
Germe Hareketleri Egzersizleri	129
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	129
Ders 23	130
Nefes Egzersizleri	130
Göz Hareketleri Egzersizleri	131
Germe Hareketleri Egzersizleri	132
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	133
Ders 24	134
Nefes Egzersizleri	134
Göz Hareketleri Egzersizleri	134
Germe Hareketleri Egzersizleri	135
Karmaşık Hareketler Egzersizleri.....	136

6. Bölüm: Ontogenez Telafi Programına Bilişsel Destek Önerileri...	139
Seans Programı Oluşturmada Oyun Önerileri.....	140
Canlandırma Tekniklerine Örnekler	144
Schulte Tablosu	145
Tablo 3x3.....	148
Tablo 4x4.....	152
Tablo 5x5.....	157
Tablo 6x5.....	172
Harf Tablosu.....	174
İki Renkli Tablo	177
Karışık Tablo	182
Tablo 10x10	184
Aynısını Yap	190
Aynısını Bul.....	192
Aynadan Yansımaları Çiz.....	193
İki Elle Aynı Anda Çiz	194
Resmin Yarısını Çiz.....	200
Aynısını Boya	201
Uygun Şekilde Boya	203
Kaynaklar	205

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1917 Ekim devriminden sonra Rus bilim araştırmalarında köklü değişiklikler başlamıştı. Sovyetler Birliğinin kurulmasıyla birlikte insana dair tüm alışmalar Sovyet ideolojisine göre geliştirildi. Daha önce yapılmış araştırmalar tek tek gözden geçirilerek Sovyet ideolojisine ters düşen araştırmalar yok edildi veya yeniden güncellendi. Devrim öncesinden çalışmaları olan binlerce bilim insanının araştırmaları kökten değişime uğradı ve uyum sağlamayan veya uyum sağlamayı ret eden yüzden fazla bilim insanı ülkeyi terk etmeye zorlandı. 1917 öncesinden psikoloji alanına katkı sağlamış birçok bilim insanı olmasına rağmen, Ekim devriminden sonra psikoloji alanında çalışmalar yapan bilim insanlarının sayısı hızla azalmıştı. 1914 yılında kurulan Rusya Psikoloji Derneği 15 Haziran 1922 yılında son kurultayını gerçekleştirdi. Moskova Devlet Üniversitesindeki Psikoloji Enstitüsü ise 1925 yılında kapatılmıştı. 1920 yıllarda Sovyetler Birliği Psikolojisi oluşmaya başlamıştı. İdeolojiye uygun olarak bireysel psikoloji yerine daha çok sosyal psikoloji araştırmaları yapılmaya başlamıştı. Ekim devriminden sonra oluşan yeni sosyo-ekonomik ve siyasi-ideolojik şartlara göre değişime uğrayan psikolojik araştırmalar daha çok Marksist düşünceyi temel alarak yapılmaktaydı. Psikoloji biliminin tüm araştırmaları diyalektik materyalist felsefesinin temeline dayanmak zorundaydı. Ayrıca bu çalışmalar o zamanlar moda olan ama Sovyet ideolojisine ters düşen “batı romantizminin” baskısının da üstesinden gelmek zorundaydı. Bu amaçla ilerleyen psikoloji bilimi iki alanda gelişme göstermeye başlamıştı. Bu alanlar; eğitimi geliştirmeyi amaçlayan pedagojik psikoloji ve üretimin gelişmesini amaçlayan emek (iş psikolojisi) psikolojisi idi.

Eğitim alanında çalışan uzmanlardan talep edilenler daha çok ocuk psikolojisi ve çocukların gelişim özellikleri hakkında yapılmış çalışmalardı. Çocukların gelişim özelliklerini mümkün olduğu kadar realiteye uygun bir şekilde belirlemek çocukların yaşına uygun eğitim müfredatı geliştirmek açısından önemliydi. Böylece öğretmenler öğrencilerine yaşına uygun bir şekilde etkili bir eğitim verebilirlerdi. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin yaşlarına uygun zihinsel gelişimleri hakkında da bilgi sahibi olacaktardı. Çocukların psikolojik gelişimini takip etmek için

de bu tür çalışmalara ihtiyaç vardı. Bu tür çalışmalar yapılması için o zamanların en önde gelen uzmanlardan özel bir ekip oluşturulmuştu ve ekibin başında ise ünlü Sovyet pedagoğu Nadejda Konstantinovna Krupskaya vardı

(N. K. Krupskaya, *Rus kadın devrimci. Ekim Devrimi'nin lideri ve Sovyetler Birliği'nin kurucusu Lenin'in eşi. Sovyetler Birliği Eğitim Halk Komiseri yardımcısı. SSCB Bilimler Akademisi onursal üyesi*)

Krupskaya bir yazısında; “Üzerinde çalıştığı materyalin özelliklerini bilmeyen birey çalışmada başarılı olamaz. Aynı şekilde bir eğitimci de çocukların özellikleri hakkında bilgiye sahip olmalıdır. Bir çocuğun ilgisini çeken şeylerin neler olduğunu, bir çocuğun çevresini nasıl algıladığını, bir çocuğun yaşına uygun davranışlarının neler olduğunu bilmeden bir öğretmen tam olarak işini yapamayacaktır” demiştir.

Krupskaya ayrıca; “Bir çocuğun fiziksel gelişimi hakkında doğru bilgiye sahip olmak o çocuğun zihinsel yapısının özellikleri, çocuğun düşünme biçimi ve düşünmeyi üreten tüm fiziksel yapının özellikleri hakkında bilgi edinmek açısından önemlidir. Bu bilgiler bir öğretmene eğitimde kullanabileceği materyalist (somut) bir dayanak verecektir” diyerek eğitimin temelini de Sovyet ideolojisine uygun temel atılmasına öncülük etmiştir.

1924 yılında ilk Psikonöroloji kongresi yapılmıştı ve bu kongrede psikoloji bilimini yeni bir zemine oturtmaya yönelik bir dizi çalışmalar yer aldı. Psikolojiyi somutlaştırma çabası gereğince çocukların gelişiminin incelenmesi açısından yeni yaklaşımlar geliştirilmesi ele alındı. Bu yeni psikonörolojik yaklaşımlar sayesinde çocukta belirli (ideolojik) hislerin uyandırmanın mümkün olacağı ve çocukların eğitiminde bu tür metotların aktif olarak kullanılması gerektiği üzerinde çalışmalara hız verilmesi kararı alınmıştı.

Sovyetler Birliğinin ilk yıllarında yoğun çalışmalar neticesinde pedagoji ve çocuk psikolojisine yönelik ciddi gelişmeler olmuştu. Çocukların psikolojik ve akademik gelişimlerini nörofizyoloji ile ilişkilendiren bu yaklaşımlar sayesinde Sovyet eğitim sistemi batı eğitim sisteminden çok farklı olan kendine özgü yeni bir ekol geliştirmişti. Bu ekol Rusya'da günümüze kadar devam eden Sovyetler Birliği Eğitim Sistemini şekillendirmişti.

Yeni yaklaşım olan Sovyet eğitim Sisteminin temelleri; L. S. Vygotski, L. V. Zankov, A. N. Leontev, N. A. Rybnikov, A. A. Smirnov, P. P. Blonskii gibi bilim adamları tarafından atılmıştı. Günümüzde bu isimlerin birçoğu psikoloji ve pedagoji alanında dünya çapında bilinen isimlerin listesinde yerlerini almışlardır (Petrovski, 1967).

P. P. Blonskii yeni yaklaşımları geliştirme çalışmalarında aktif görev alan bilim insanlarından ve aldığı psikoloji ve pedagoji eğitimleri sayesinde çağının

taleplerini karşılayan oldukça etkili çalışmalar yapmıştı. Bu çalışmalarının başında genetik psikolojiyi ön plana çıkarma çabası vardı. Ona göre bir insanın psikolojisini anlamak o insanın genetiğini anlamaktan geçerci. Çocukların gelişimi ve eğitimi konuları üzerinde çalışırken daha çok fizyolojik altı yapıya önem veriyordu. Psikolojiyi “biyolojik kanunlara” göre anlatmaya çalışan Blonskii’ye göre insanın psikolojik gelişimi onun kalıtsal ve biyolojik gelişimi ile bağlantılıydı. Blonskii psikoloji alanındaki tüm çalışmalarını önemli dereceden “biyolojikleştirmişti”.

I. S. Vygotskii de Marksist psikolojinin kurucularındandı. O Marksist teorileri ile uyuşmayan psikoloji çalışmaların yeni ekole hiçbir katkısı olmayacağını biliyordu. Vygotskii hala geçerliliğini koruyan Kültürel-tarihsel psikoloji kuramını geliştirirken Marksist ideoloji çerçevesinde hareket etmişti. Vygotskii çocuğun zihinsel gelişiminde onun eğitimi ve yetiştirmesi (terbiyesi) sürecinde etkileşime girdiği anne-baba ve öğretmenleri ile sosyalleşmesinin önemli olduğunu ileri sürmüştür. Kolektif aktivitelerin çocuk gelişimindeki öneminden bahseden Vygotskii; “*Pedagoji geçmişe değil, çocuk gelişiminin geleceğine odaklanmalıdır*” demiştir.

1926 yılında Vygotskii’nin “Pedagojik Psikoloji” adındaki kitabı yayınlanmıştı. Bu kitap özel olarak yeni ekolü desteklemek amaçlı hazırlanmıştı. Kitapta yeni ekole uygun çalışmalar yapacak olan bilim insanlar ve öğretmenler için teorik alt yapıyı destekleyen bilgilere yer verilmişti. Vygotskii’nin zihinsel engelli çocukların sorunları üzerine yaptığı çalışmalar da oldukça ses getirmiştir ve bu çalışmaları ona Moskova Defektoloji Enstitüsünü kurmasında etkili olmuştur. Vygotskii birçok bilim insanına öncülük etmiştir. Onun çalışmalarını takip eden uzmanlar Sovyet Eğitim Sistemine ve Sovyet psikoloji bilimine önemli katkılar sağlamışlardır. Bu uzmanların arasında Sovyet eğitim alanında oldukça bilinen isimler yer almaktadır. L. İ Bojovich, L. V. Zankov, A. V. Zaporojen, R. E. Levina, A. N. Leontev, A. R. Luria, N. G. Morozova ve D. B. Elkonin onlardan bazılarıdır. Günümüzde hala bilim insanları tarafından Vygotskii’nin teorilerini destekleyen çalışmalar yapılmaya devam etmektedir ve bu ekol Rusya’da “Vygotskii okulu” olarak bilinmektedir.

Sovyet eğitim sistemi kendi ekolünü geliştirmeye çalışırken o dönemde “moda” olan bireysel farklılıkları ön planda tutan batılı bilim insanlarının çalışmaları Marksist sistemi tehdit etmeye başlamıştı. Batılı bilim insanları insanın psikolojik gelişimini biyolojik ve sosyolojik temellere dayayan bu yaklaşımın bireysel farklılıkları hiçe saydığını eleştiriyorlardı. Bu yaklaşımı eleştirenler bu görüşün insanı mekanikleştirdiğine ve insanı duygudan yoksunlaştırdığını ileri sürmekteydiler. Eleştirenlere göre insanın zihinsel gelişimini ancak biyolojik ve sosyolojik alt yapıyla sınırlandırmak insanın farkındalığını ve kişiliğini (mizacını) yok saymaktır (Petrovski, 1967).

Sovyet eğitim araştırmalarında çocukların kişiliğinin gelişimine fazla önem verilmeden daha çok onların eğitimine ağırlık verilmesini eleştiren uzmanlardan

biri de ünlü Sovyet pedagoğu A. S. Makarenko'ydu. Makarenko Komünist sisteminin çerçevesine uygun bir şekilde çocukların kişilik gelişimleri üzerinde çalışmalar yapmıştır. Kollektifin (toplumun) çocukların kişilik gelişimlerine etkisi üzerine yaptığı çalışmalar oldukça ses getirmişti.

İkinci dünya savaşı sırasında Sovyet psikologları daha çok yaralı askerlerin rehabilite etmek üzerine çalışmalar yapmaya yoğunlaşmışlardı. Askerlerin psikolojik yönden dayanıklılığını arttırmaya yönelik çalışmalar da o yıllarda artmıştı. Savaş sonrasında yaralı askerlere ve halka yönelik destek verme amaçlı psikoloji çalışmaları devlet tarafından önemli destekler almaya başlamıştı. Devletin teşvik edici programları sayesinde rehabilitasyon programlarına ağırlık verilmişti. Bu kapsamda daha sonraki dönemlerde Sovyet psikolojinin şekillenmesine önemli katkılar sağlayacak olan emekterapi (iş terapisi veya günümüzdeki adıyla ergoterapi), yaralı askerlerin yeniden ayağa kaldırmaya yönelik geliştirilmiş hareket terapi ve konuşma yitimini desteklemek için geliştirilen konuşma terapisi gibi yeni çalışma alanları oluşmuştu. 1943 yılında Moskova Devlet Üniversitesi (MGU) bünyesinde bulunan pedagoji ve psikoloji fakültesi ayrı bir bilim olarak enstitüye dönüştürülmüştü. Yeni kurulan Pedagoji ve Psikoloji Bilimleri Akademisi Enstitüsü devlet tarafından araştırma kurumu olarak kabul edildi ve yeni araştırmalar yapılması amacıyla devlet destek programına alınmıştı. Bu gelişmeden sonra psikoloji enstitüleri diğer Sovyet ülkelerinde de hızla kurulmaya başlamışlardı. Ukrayna, Gürcistan, Tacikistan, Estonya, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan vs. gibi birçok Sovyetler Birliği ülkelerinde psikoloji enstitüleri açıldı ve araştırma yapımları için devlet destekleri almaya başlamışlardı. Bu sayede Sovyet Psikoloji ve Pedagoji alanı hızla gelişti ve daha sonra dünya çapında ses getirecek birçok çalışmalara imza attı. İkinci dünya savaşının bitmesinden çok kısa süre sonra, 1950 yılında Sovyetler Birliği Psikologlar Topluluğunun I. Kongresi organize edildi.

Sovyet psikolojisinin ağırlıklı olarak çocukların ders başarılarını daha iyi hale getirme konusunda çalışmalara yoğunluk verdiği görülmektedir. Dersleri anlama, okuma yazma destekleme, matematik dersini kolay öğrenme gibi birçok farklı konularda öğretmen ve öğrencilere yönelik teknikler geliştirilmişti. Okuma-yazmayı öğrenmede güçlük çeken öğrencilerin psikolojisi gibi çalışmaların yanı sıra öğrencilerin derslerdeki işlem hatalarının psikolojik nedenlerini araştıran çalışmalara da ağırlık verilmişti. Bu tür çalışmaların neticesinde öğrenmenin zihinsel boyutunun temel ilkeleri belirlenmişti ve bu şekilde öğrenme psikolojisinin temelleri atılmış oldu. Zihinsel süreçlerin aşamalı bir şekilde oluştuğu ve şekillendiği teorisi yine bu çalışmalar neticesinde ortaya atılmıştı. Pedagojik psikoloji alanındaki teorik araştırmalar öğretim ve eğitimde önemli olan "öğrenme bilinci" ilkesini somutlaştırmayı ve açıklığa kavuşturmayı mümkün kıldı (A. N. Leontiev, S. L. Rubinshtein).

Çocuklarla çalışan her bir eğitimci çocukların gelişim dönemleri hakkında ciddi bilgi birikimine sahip olmaları zorunluydu. Öğretmenlere çocuk eğitimi üzerine geliştirilmiş yeni yöntemler öğretiliyordu. O dönemlerin önemli araştırmacılarından biri olan L.V. Zankov ve ekibi ilkökul çağı çocuklarının zihinsel gelişim düzeylerini en üst seviyeye çıkarmayı amaçlayan yeni bir eğitim sistemi geliştirdiler. Ünlü Sovyet pedagoğu D.B. Elkonin ve ekibi ise okul çocuklarının eğitim faaliyetlerini oluşturmak için yeni ilkeler geliştirmeye başladı ve bu sayede öğrencilerin zihinsel gelişim seviyeleri önemli ölçüde artış gösterdi. Bu gibi çalışmalar Sovyet eğitim sisteminin yeni eğitim programları oluşturmasında etkili oldu. Şehir okulları ile kırsaldaki okulların aynı seviyede eğitim vermeleri konusunda da önemli çalışmalar yapılmaya başlanmıştı. Şehirlerdeki okullarda uygulanan her yeni yöntem aynı zamanda kırsaldaki okullarda da uygulanıyordu.

Sovyetler Birliği'nde psikoloji bilimi daha çok uygulamaya yönelik gelişim göstermişti. Uzmanlar öğrenmeyi ve davranışları destekleyen teknikler geliştirmek için teşvik ediliyorlardı ("*Psikoteknik*" kavramını ilk kullanan uzman Alman psikolog Hugo Münsterberg'dir) Psikoteknik yeni bir davranışı kazanmak için veya öğrenmeyi kolaylaştırmak için geliştirilmiş özel hareketler içeren ve uygulanabilen bir tekniktir. Sovyetler Birliğinde eğitimi ve üretimi desteklemek amaçlı psikoteknikler geliştiriliyordu. Psikotekniklerin geliştirilmesi için özel birlikler oluşturulmuştu ve bu birliklere "Emekçiler Bilimsel Araştırmacılar Birliği" adı verilmişti ve bu ekipte psikologlar, fizyologlar, pedagoğlar ve hekimler birlikte görev alıyorlardı. Sovyetler Birliğine üye olan her ülkenin Psikoteknik Birlikleri vardı ve her ilde psikoteknik laboratuvarlar kurulmuştu. Yeni geliştirilen psikoteknikleri o zamanların en önde gelen bilimsel dergileri olan "Sovyet Psikotekniği", "Emeğin Psikofizyolojisi ve Psikoteknik" adındaki dergilerde yayınlıyorlardı. Bu çalışmalar kısa sürede yurt dışında da duyulmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştı. Özellikle Avrupa ülkelerindeki uzmanlar Sovyetler Birliğindeki psikoloji alanındaki gelişmeleri yakından takip ediyorlardı (Tunkun, 2008).

1931 yılında psikolog ve pedagoğ olan Gellerstein Solomon Grigorievich'in çok ses getiren "Sovyet psikoteknik sistemindeki meslek psikolojisinin sorunları" adlı kitabı yayımlanmıştı. Gellerstein kitabında farklı meslek mensuplarından seçtiği denekler üzerinde yaptığı çalışmalarını paylaşmıştı. Deneklerinin çoğunu askeri pilotlar olmakla birlikte çalıştığı meslekler arasında şoförler, paraşütçüler, polisler, askerler de vardı. Gellerstein bu meslekteki kişilere işlerini en iyi şekilde yapabilmeleri ve kendilerinin en iyi potansiyellerini bulmaları için uygulamaları gereken psikoteknikler öğretiyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında Gellerstein Askeri Nöröhirürji Hosipital'ına yönetici olarak görevlendirilmişti. Gellerstein 1945 yılında Biyoloji ilimlerinin uzmanı unvanını almıştı.